

**Egy sikeres norvég dráma
Semmelweis Ignác emlékezetére:
Jens Bjørneboe – Semmelweis
(egy „véletlen felfedezésem” története)**

Prof. emer. Dr. Emil Monos,

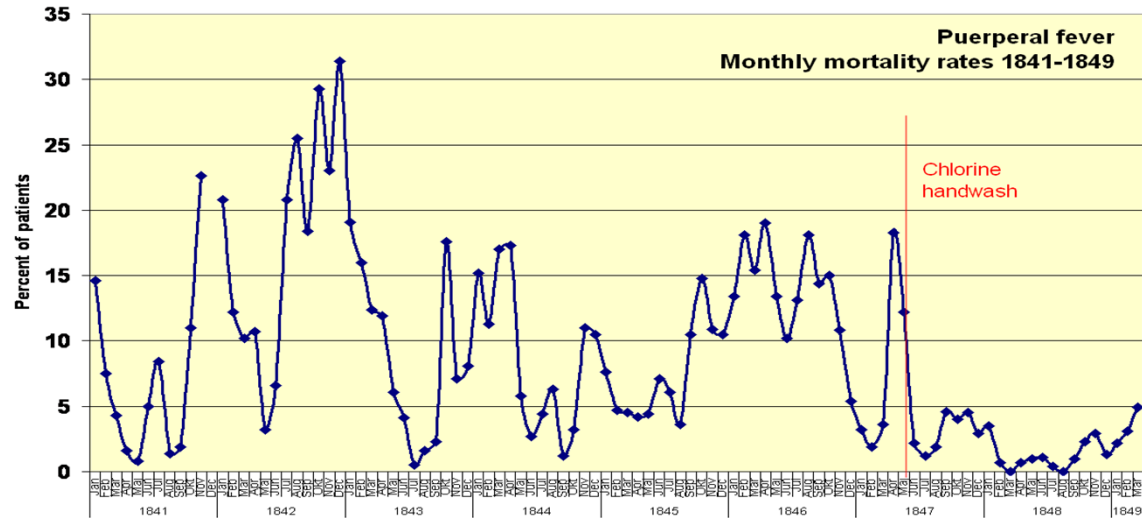
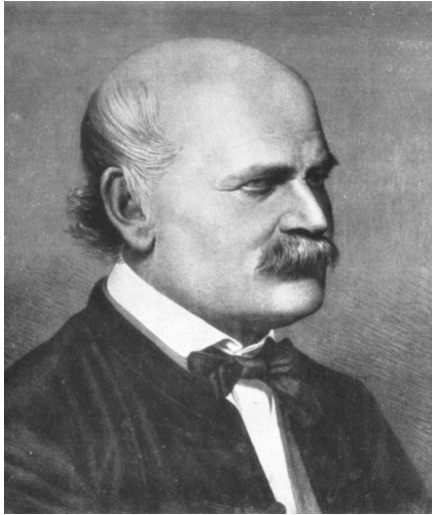
Klinikai Kísérleti Kutató Intézet
Semmelweis Egyetem, Budapest

Közreműködik

Mécs Károly,

a Nemzet Művésze, Kossuth-díjas

2018. május 8. 16:10-16:55

*A gyermekágyi láz mortalitási rátája
(Bécs, Allgemeine Krankenhaus 1841-1849).
Meredek esés: Semmelweis Ignác bevezette a klóros
kézmosást 1847-ben.*

1. ábra 170 évvel ezelőtt, a bécsi Allgemeine Krankenhaus-ban, a magyar Semmelweis Ignác felismerte, hogy a halálos gyermekágyi láz megelőzhető klóros kézmosással (asepsis!). Intézkedései igen viharos ellenállásba ütköztek az intézmény számos vezető orvosa részéről, köztük közvetlen főnöke, Klein professzor részéről is.

Különös figyelmet érdemel itthon és világszerte, hogy az UNESCO Általános Konferenciája Semmelweis Ignác (1818-1865) halálának 150. évfordulóját felvette a 2015-ös év nemzetközi megünneplésre méltó évfordulói közé. Az évben tehát az egyik legnagyobb magyar orvos, Semmelweis Ignác halálára emlékeztünk világszerte. Őt, mint az anyák és csecsemők sokaságának megmentőjét azonban, mindmáig az életünkhöz kapcsolhatjuk, s illő tisztelettel ez évben, melyet a Magyar Kormány deklarált Semmelweis Évnek, már születésének 200. évfordulójára emlékezhetünk.

Nagy elismerés jele az is, hogy 2013-ban az UNESCO Világemlékezet Programja végre befogadta Semmelweis Ignác életművét! Az 55 tétellel bővült nemzetközi jelentőséggel bíró dokumentum-örökségeket számon tartó regiszter ekkor kiegészült Semmelweis Ignác felfedezésével és a hozzá tartozó dokumentációval az aszeptikus prevenció bevezetéséről.

Az 1846-48 évek során Bécsben tett - majd ezt követően magyarországi tevékenysége során megerősített - nagyjelentőségű Semmelweis-felfedezés lényege, miként az 1. ábrán láttuk, nagyon egyszerű: az addig rendkívül magas halálozási rátával járó gyermekágyi láz gyakorisága igen jelentősen csökkenthető gondos klórvizes kézmosással. ([Joseph Lister](#) angol sebész jóval később, Semmelweis Ignác halálának évében, 1865-ben ismerte fel, Louis Pasteur nyomán, hogy a [sebfertőzés](#) okozói baktériumok.)

Semmelweis fő művének eredeti kiadása „*Die Ätiologie, der Begriff und die Prophylaxis des Kindbettfiebers*” címmel, felfedezéséhez képest, nagy késéssel, csak 1861-ben jelent meg (Pesth-Wien-Leipzig, C.A. Hartleben Verlag), legutóbbi magyar fordítása viszont 2012-ben: Semmelweis Ignác Fülöp „*A gyermekágyi láz kóroktana, fogalma és megelőzése*” (387 oldal, fordította Rákóczi Katalin, Akadémiai Kiadó, Budapest).

Korábban, 2011-ben igen nagy csalódás volt (s ez nyilván ma is érthető), amikor a média azt adta hírül, hogy nem került befogadásra Semmelweis Ignác gyermekágyi láz megelőzésére vonatkozó dokumentuma az UNESCO Világemlékezet Regiszterére. Ez a regiszter tulajdonképpen az egyes nemzetek felterjesztése alapján összeállított szellemi világörökség lista. A mintegy két évtized óta működtetett Világemlékezet Program Nemzetközi Tanácsadó Bizottságának ajánlása alapján az UNESCO főigazgatója, Irina Bokova 2011-ben 45 jelölés felvételét hagyta jóvá a Regiszterre, ami így már 238 tételt tartalmazott. Semmelweis életműve azonban nem került közéjük!

Ez a magyarok számára fájdalmas, s alig megmagyarázható döntés rögtön - s különösen – motivált engem, hogy felidézzek egy meghökkentően nagy késéssel, 1999-ben történt, a magyarországi Semmelweis-kultusszal kapcsolatos „felfedezésem” tanulságos történetét a legnagyobb magyar orvosról. Arról a kiváló személyiségről, akit ma már a világtörténelem az „anyak és csecsemők megmentője” címen jegyez, aki a klinikai kórélettan tudományának úttörője, akit a kiváló amerikai orvos-író, Frank G. Slaughter is „halhatatlan magyarnak” nevez Semmelweisről szóló, 1950-ben megjelent értékes könyve főcímében, akinek nevét mintegy hatvan településen viseli közterület hazánkban ...

Egy nagysikerű nyugat-európai színpadi műről van szó, amely 1968-69-ben született, s amelyre több évtizeden át nem figyelt fel sem a hazai orvos-szakmai közönség, sem a színházművészet és a kultúra-média.

Szeretném felidézni személyes emlékeim egy szegmensét, melyet a közelmúltban is publikáltunk a reprezentatív, jólismert, kétnyelvű Semmelweis emlékkötetben (Semmelweis Kiadó, Budapest, 2015 , főszerkesztő: Monos Emil, – 2. ábra):

2. ábra

“Megtisztelő feladatot és nagy élményt jelentett számomra, hogy a CRE (Európai Rektori Konferencia), amelynek jogutódja az EUA (Európai Egyetemek Szövetsége), néhány konferenciáján én képviselhettem a Semmelweis Orvostudományi Egyetem felső vezetését, mint oktatási rektorhelyettes. Ezek a jelentős nemzetközi összejövetelek, a rendkívül gondosan szervezett, érdekes közös szakmai programok mellett, kitűnő alkalmat nyújtottak személyes találkozásokra, eszmecserékre európai egyetemek vezető személyiségeivel. Így volt ez az 52. CRE Konferencián is (1999. október 28-29. Valencia, Spanyolország). Az egyik előadáson Tove Bull professzor asszony, a Norvég Rektori Konferencia elnöke, Tromsø egyetemének rektora mellett foglaltam helyet. Ő is egyike volt a mintegy 180 résztvevőnek. A szünetben beszélgetni kezdtünk.

Pillanatok alatt rátaláltunk a mindkettőnk számára érdekes témákra. Egyetemeinkről, a budapesti Semmelweis Egyetemen tanuló számos norvég orvostanhallgató lehetőségeiről és kiváló teljesítményeiről, az ERASMUS kapcsolatok fejlesztéséről, majd egyetemünk névadójáról, Semmelweis Ignácról folyt a szó. Elmondtam, hogy milyen jelentős volt a preventív aszepszis felfedezése – évtizedekkel Pasteur és Lister kutatási eredményeinek megjelenése, illetve az antiszepszis bevezetése előtt –, mennyire hányatott volt Semmelweis Ignác élete, milyen mostohán bánt vele, az „anyák megmentőjével” mind az osztrák, mind a hazai szakmai, majd talán a családi környezete is. Félévszázadnyi idő kellett ahhoz, hogy munkáját elkezdje méltányolni az emberiség. Ma már világszerte utcák, terek, kórházak viselik nevét, kültéri és beltéri szobrok emlékeztetnek rá – folytattam. Megemlítettem azt is, hogy a Sebészeti Tudományok Nemzetközi Múzeuma „Hírességek csarnokában” (Chicago, Lake Shore Drive, USA) az orvostörténelem 12 kiemelkedő mestere szobrainak egyike Semmelweis Ignácé – Asclepios, Avicenna, Hippocrates, Galenos, William Harvey, Louis Pasteur, Marie Curie és mások mellett.

Kellemes meglepetés és öröm volt számomra, hogy Tove Bull professzor asszony, bár nem orvos-biológiai szakterületen tevékenykedett (a skandináv lingvisztika professzora), mégis tudott Semmelweisről, s élénk érdeklődéssel fogadta fejtegetéseimet. Még a Konferencia utáni napon tett igen érdekes csoportos kiránduláson, Xativában is visszavisszatértünk a Semmelweis-témához.

Néhány hónappal később meglepő postai küldeményt kaptam Norvégiából: egy ajándékcsomag Tove Bull rektorasszonytól. Jens Bjørneboe „Semmelweis” című, norvégul írt drámájának angol nyelvű, 1998. évi kiadása volt a csomagban! Joe Martin író, műfordító és színházigazgató (Washington D.C.) fordította. Ő írta az alapos bevezető tanulmányt is. A könyv színes borítólapján az osztrák Egon Schiele 1910-ben készült 'Halott anya' című expresszionista festményének reprodukciója látható (3. ábra).

SUN & MOON
CLASSICS

SEMMELWEIS

Jens Bjørneboe

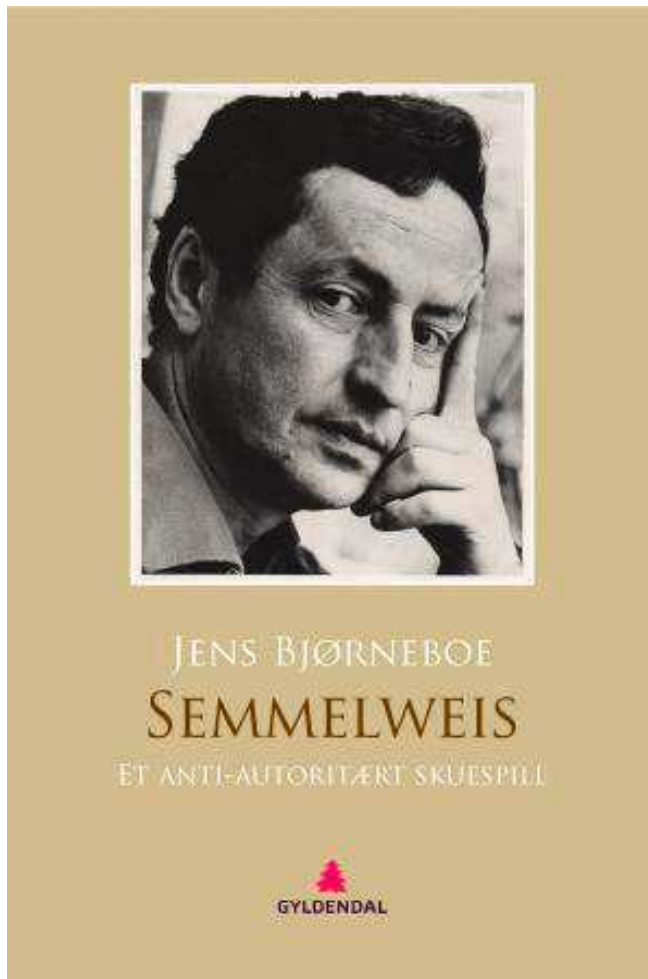

*Translated from the Norwegian
and with an Introduction by Joe Martin*

132

3. ábra. Bjørneboe „Semmelweis” drámájának angol nyelvű kiadása (1999). Borítólapján az osztrák Egon Schiele 1910-ben készült „Halott anya” című, döbbenetes erejű expresszionista festménye látható. Az eredeti mű szerepelt a közeli múltban (2013) az „Egon Schiele és kora” témájú, a Budapesti Szépművészeti Múzeumban megrendezett rangos kiállításon, mely a Bécsi Leopold Múzeum igen értékes gyűjteményére támaszkodott.

A norvég nyelvű, eredeti drámát 1973-ban publikálták (Pax Forlag, Oslo) (4. ábra).

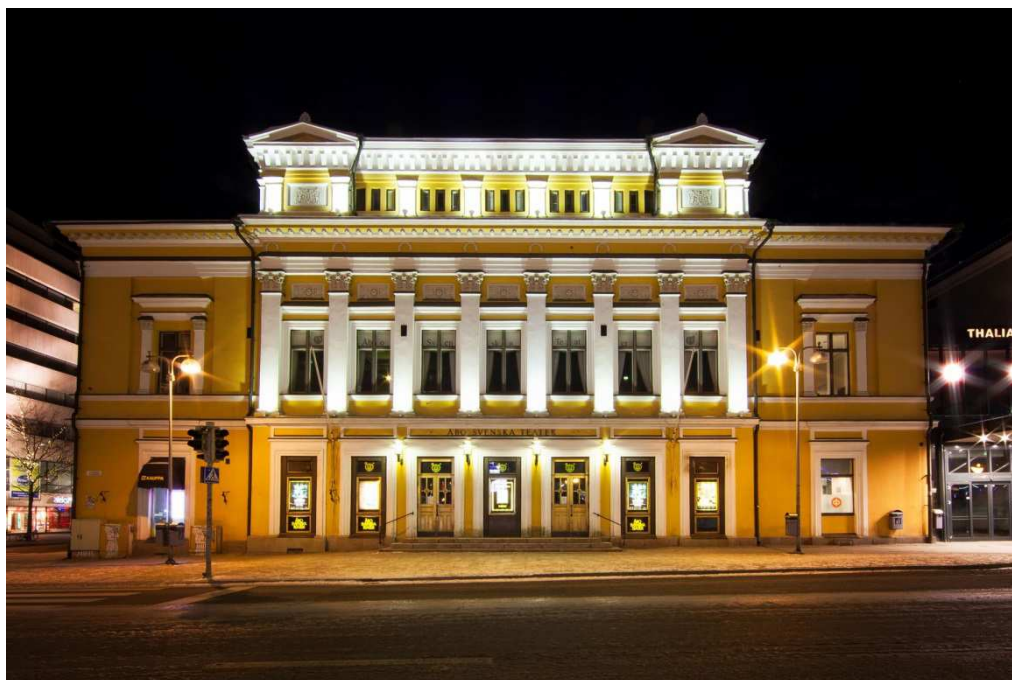
4. ábra. Bjørneboe „Simmelweis” drámájának egyik kiadása, borítólapján a szerző portréjával.

Mivel a hazai széles egyetemi környezetben senki sem tudott e drámáról, következésképpen annak baltikumi sikeréről sem, közöltem a történet lényegét a MediArt és az Orvosegyetem c. lapokban. Színházi vezetők figyelmét is igyekeztem felkelteni, sajnos eredménytelenül. Ezt követően finn barátommal, Osmo Hänninen élettan professzossal (Kuopioi Egyetem) kooperálva, Semmelweis életműve vonatkozásában további figyelemre méltó északeurópai kapcsolatokat, illetve korrelációkat sikerült felkutatnunk és széles körben publikálnunk finn, valamint angol nyelven is.”

Jens Bjørneboe-t (1920, Kristiansand, Norway -1976, Veierland, Nøtterøy, Norway) korának egyik legellentmondásosabb norvég szerzőjének tartják. Az irodalomtörténet mint regényíró, költőt, drámaíró, újságíró, és esszéistát jegyzi őt. Apja hajótulajdonos és konzul volt. Az ifjú Jens élesen reagált szülővárosa provincializmusára, számos iskolából kitették. 16 éves korában tengerész lett. Csupán három év után tért haza, apja temetésére. A német megszállás éveit Svédországban töltötte. Az 1950-es években kezdett el írni. Az 1960-as években fordult a drámaírás fele, melyet olyan műfajnak tekintett, melyben színre hozhatja irodalmi ostromait a hierarchikus társadalom ellen egy agresszív, extrovertált színház formájában. Művei számos botrányt kavartak, bírósági pereket provokáltak.

Hasonlóan legtöbb hőséhez, önmagát a környezetéhez alkalmazkodni képtelen emberként jellemezte, aki ragaszkodik saját „deviáns” másságához. „A bestialitás históriája” címmel foglalta egybe az 1966 és 1973 közötti években írt híres regénytrilógiáját („Frihetens oyeblikk” – A szabadság pillanata, „Kruttnet” – Puder magazin, „Sillheten” – Hallgatás). Az volt az ideája, hogy mérvadó egyének igazságosság utáni meg nem alkuvó igényét kiáltsa világgá a történelem rémségeivel szemben regényein és drámáin keresztül. Ezt támasztják alá például a „Simmelweis”, a „Gratulációk”, vagy az „Amputáció” című művei is. Norvégia leginnovatívabb színdarabírójának tartják. A távolságtartás, az elidegenedés drámaírója ő, akinek művészetére talán Bertold Brecht (1898-1956) gyakorolta a legnagyobb hatást.

A „Simmelweis” című drámát 1968-69-ben írta Bjørneboe. Kevesen tudják, hogy a világpremiert Finnországban, a turkui svéd Abo Svenska Színházban tartották 1969 szeptemberében (5. ábra).

5. ábra. Az Abo Svenska Színház homlokzata, Turku, Finnország.

Lars Svedberg,
a színház újonnan
kinevezett igazgatója
játszotta Semmelweis
Ignác szerepét (6. ábra.).

VÄRLDSURPREMIÄR

Semmelweis

ett anti-auktoritärt skådespel av JENS BJÖRNEBOE

REGI PAUL BUDSKO (gäst)
 SCENOGRAFI JARL LINDBLAD
 DRÄKTER SYLVI NYMAN
 BELYSNING GUNNAR MATTSSON
 INSPICIENT RAINER FAGERSTRÖM
 SCENMÄSTARE MATTI BERG
 REGIASSISTENT MARINA MOTALEFF
 MUSIK TILL SÅNGERNA ILPO TOLVAS
 SUFFLÖS MARGARETA PALMBERG

PERSONER (i den ordning de uppträder)

REKTORN Evert Lindkvist
 LOTTE Cita Örndahl
 PROFESSOR KLEIN Evert Lindkvist
 SEMMELWEIS Lars Svedberg
 KOLLETSCHKA Leif Lönnqvist
 SOPHIE Solvig Labbart
 MARKUSOVSKY Lasse Hjelt
 ANNA Janina Berman
 MARIA Marina Motaleff
 SKODA Bjärne Commond
 JUSTITIEMINISTERN Leif Lönnqvist
 VÄRDINNAN Cita Örndahl
 NATTMANNEN Matti Berg
 POLISCHEFEN Erik Ohls
 BISKOPEN Jarl Lindblad
 DUBOIS Jarl Lindblad
 MARIA WEIDENHOFER Marina Motaleff
 SKÖTERSKAN Janina Berman
 BARNMORSKAN Cita Örndahl
 von TANDLER Erik Ohls

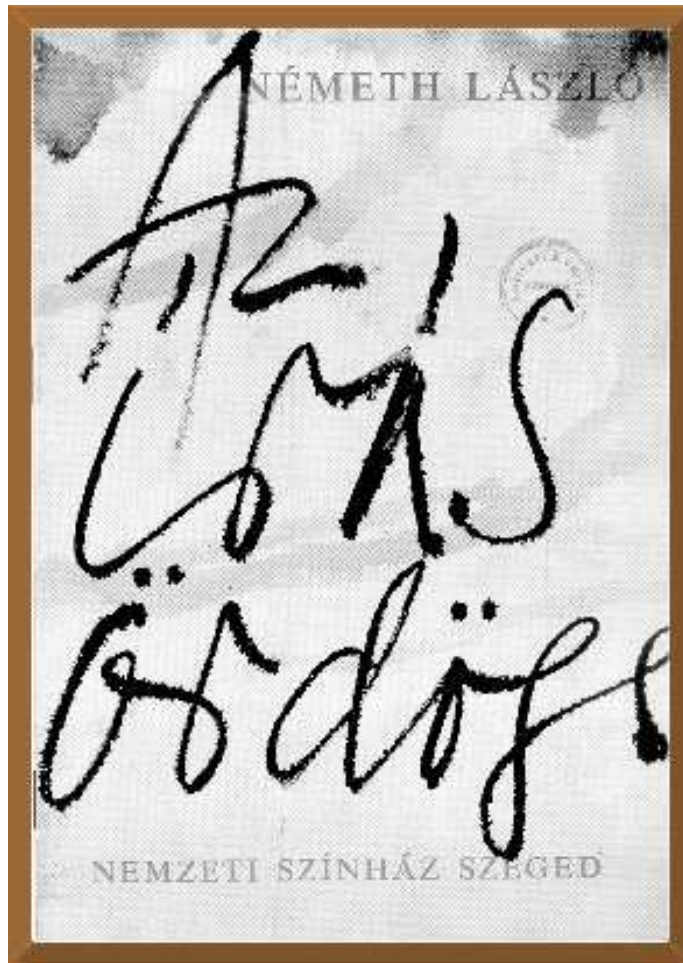
6. ábra. A „Semmelweis” dráma szereposztása a finnországi premieren (1969 szeptember) és a címszerepet játszó Lars Svedberg.

Ez volt egyben a színházigazgató bemutatkozó darabja. Rövid időn belül, még ugyanebben az évben, november 19-én, sor került a dráma norvégiai bemutató előadására is Osló-ban, a Nemzeti Színházban (általában ezt tartják a hivatalos világpremiernek). Rövid idő alatt a darab megtette a Balti-tenger körüli teljes körutat: Svédországban és Dániában szintén játszották. A kritika, különösen Norvégiában és Dániában, igen lelkes volt, így Joachim Calmeyer főszereplésével kapcsolatosan is. A szerepet egyesek közvetlenül Peer Gynt-é után rangsorolták (Henrik Ibsen világhíres drámája).

A Balti-tenger körüli országok után Jens Bjerneboe „Simmelweis” drámája bemutatásra került több színházban az Amerikai Egyesült Államokban is. 1977-ben Buffalóban (NY) a „Studio Arena Theater”-ben (főbb szerepekben L.J. Stadlen, K. Bates, és K. Hunter), továbbá Washington D.C.-ben (1978) a Kennedy Center-ben (főszerepben C. Blakeley), valamint 1981-ben a Stamfordi „Hartman Theater”-ben (Connecticut, USA).

Semmelweis Ignác történetének szépirodalmi színmű feldolgozásában valószínűleg csupán egy alkotás előzte meg időben Bjørneboe-ét. A francia Louis-Ferdinand Céline egyik korai irodalmi műve ez, amelyet 1924-ben, még orvoskorában írt PhD tézisként „La Vie et l'oeuvre de Philippe-Ignace Semmelweis” („Semmelweis Fülöp-Ignác Élete és Munkássága”) címmel (Oeuvres de Louis-Ferdinand Céline. Paris: André Balland, 1966). E mű magyar fordítása 2012-ben jelent meg a pozsonyi Kalligram Kiadónál Szabolcs Katalin fordításában.

Csaknem ugyanabban az évben, amikor Bjørneboe drámája született, a hírneves magyar író, színműíró és orvosdoktor Németh László, szintén írt egy színpadi művet Semmelweis életéről „Az írás ördöge” címmel, melynek bemutatója a Szegedi Nemzeti Színházban volt 1970-ben (7. ábra).

„Drámáim történetének méltó befejezése, hogy utolsó elkészült darabom az utolsó írásom lett. Nem tudom: jó-e, rossz-e. De aki megnézi tudni fogja, hogy a búcsúmat hallotta.”

7. ábra. Németh László: „Az írás ördöge”. Tudomásunk szerint a darabot csupán a Szegedi Nemzeti Színház mutatta be: 1970. február 6-án Hódmezővásárhelyen, majd február 7-én Szegeden.

Alig pár évvel Jens Bjørneboe és Németh László drámája után, 1973-ban jelent meg Titus Alexander színdarabja „Miért küzd Ön, Dr. Semmelweis” („What are you fighting for, Dr. Semmelweis”) címmel. A darabot a Churchill Theatre (Edinburgh, Skócia) mutatta be 1974 júliusában a Színházművészeti Társulat Rudolf Steiner iskolája tanulóinak a közreműködésével. Semmelweis szerepét S. Scott alakította, zenéjét M. Edwards szerezte. Németre is lefordította C. Viegner "Um was kämpfen Sie, Dr. Semmelweis?" címmel, s egy Steiner-iskola bemutatta Brazíliában (http://en.wikipedia.org/wiki/Ignaz_Semmelweis).

Bjørneboe „Simmelweis” története mintegy 20 évet fog át. A darab két felvonásos, 33 jelenetből épül fel, Bécsben (1846), Velencében, Párizsban és Budapesten játszódik. A huszadik jelenetben Semmelweis Skoda professzossal vitatkozik: „haza akarok menni” Budapestre, hajtogatja makacsul. Bécsben „halott embernek” érzi magát. Prológgént a Rektor emlékbeszéde vezeti be a színdarabot a bécsi Egyetem Auditóriumában, Semmelweis Ignác, „az egyetem nagy fia” szobrának koszorúzásakor, s ugyanő ugyanott zárja a harmincharmadik jelenet Epilógusában. Utolsó mondata – miután egy koszorút helyezett el a szobron – sokat sejtet a darab hangvételéről: „Simmelweis legyőzte a gyermekágyi lázat, de még többet is tett. Legyőzte a tekintélyeket, akik valójában maguk voltak a betegség”. Nagy medikus csapatot mozgató Színházi Prológust és Epilógust is készített a darabhoz Bjørneboe – feltehetően az 1968-as év heves nyugat-európai diákmozgalmaira rezonálva.

Nagyon sokáig, sajnos, nem találtam nyomát annak, hogy honi magyar kulturális médium, irodalmár, műfordító, illetve színházigazgató nyilvánosan említette volna e különleges „Simmelweis” drámát. (Titkon remélem, hogy ez csupán az én kutatási tevékenységem hiányossága.)

Remélve, hogy sikerül Önök számára egy benyomást nyújtanunk e norvég dráma atmoszférájáról, Mécs Károly művész úr felolvas néhány oldalt a színdarab magyar fordításából. E részben elkeseredett, döbbenetes érvelés zajlik Semmelweis Ignác elméletével szemben egy orvosi szakértői bizottság részéről, melynek elnöke Semmelweis főnöke, Klein professzor.

„2.Prof: Semmelweis, kérem válaszoljon arra a kérdésre, hogy mi a kórokozó, és mi a gyógymód.

S: Nem tudom.

2.Prof: Adjuk fel tehát a tudományos vizsgálatot a semmiért?

S: (A zsebébe nyúl és papírt húz elő.)
Kezemben van néhány statisztika.

K: Tiltakozom!

S: Engedélyt kérek számadataim bemutatására.

K: (Gyorsan.) Semmelweis doktor vesszőparipájánál tartunk.

S: Könyörgöm a bizottságnak, figyeljen adataimra, és röviden meg fogom magyarázni azokat.

K: Ez medikusok és nem matematikusok bizottsága. Nem szedett-vedett számtantanárokhoz beszél Ön.

2.Prof: Csatlakozom professzor Kleinhez, a bizottság nem privát vesszőparipák meghallgatója.

S: Tisztelt Bizottság, szépen kérem.

1.Prof: Máskor, Semmelweis doktor, máskor.

S: De én...

K: Hát igen, nem is vesszőparipa, hanem mánia.

1.Prof: A halálfélelem és szorongás a gyermekági láz miatt lehet, az isteni kéz beavatkozása az anyaság örömének ellensúlyozására.

2.Prof: Mélyen járó érvelés. (Bólint.)Az anyaság örömének ára. Mély gondolat!

K: A dolog lényegénél tartunk. Valójában én is Isten akaratára gondoltam, de nem tudtam ezt ilyen precíz tudományos nyelven kifejezni.

1.Prof: (Ír.) A haldokló agóniája ár, amit az anyaságért fizetnek a nők Istennek.

S: (Fuldoklik a dühtől.) Az otthon szülő gazdag nők nem fizetnek érte Istennek?

2.Prof: Megvan annak az oka, ha az ár kisebb, doktor úr. A szegények kórházában a kliensek erkölcsse lazább.

1.Prof: Mert tény az például, hogy a prostituáltak és az alacsony osztálybeliek nem ritkán élvezik a koitusz aktusát. A nők nemi élvezete tehát a laza erkölcs jele.

K: Az átlag nőnek ezzel szemben semmi élvezetet nem okoz a megtermékenyítés aktusa.

2.Prof: Tudományos szaktekintélyek megegyeznek abban, hogy a nők nem élvezik a megtermékenyítés aktusát.

K: Klienseink magas halálozási száma Isten büntetésének egyik formája azért az élvezetért, melyet laza erkölcsű nők élveznek, midőn a pénisz behatol a vaginájukba.

1.Prof: Az isteni harag a nemi élvezet miatt van.

S: A magasabb osztályok osztrák hölgyei tehát nem élvezik a nemi aktust.

Magyarországon viszont...

K: Nem, nem, nem!

2.Prof: Ausztriában és Németországban a módosabb nők nem érznek nemi élvezetet.

1.Prof: Ellenkezőleg. Kultúrált nők undort, és talán fájdalmat is érznek a megtermékenyítés aktusa közben.

K: Kétségkívül érvényes mindez a középső és felsőbb osztálybeli hölgyekre.

1.Prof: A megtermékenyítés aktusa közben a nők néha nyögnek, néha mintha sirnának is.

K: A legtöbb nő nyög közösülés közben.

2.Prof: Zokognak.

1.Prof: Leginkább a kézműves osztály tagjai élvezik a nemi aktust.

K: A dolog lényegére tapintottunk, uram. Klienseinknek mintegy 30%-ára elmondható, hogy abból az osztályból jöttek, amely élvezi a közösülést, az Úr tehát éppen őket sújtja haragjával.

2.Prof: Szobalányok és utcalányok egyaránt képesek a közösülés élvezetére. A probléma ott van: mi a helyzet a munkás feleségekkel? Élveznek-e vagy sem?

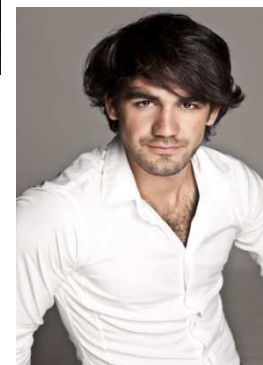
Szerintem: Igen!

K: Vitathatatlanul igen! Viszont a kultúrált asszonyok fájdalmat és szégyent éreznek.

1.Prof: Megesküdnék, hogy az én feleségem soha nem érzett semmi örömet házasságunk folyamán.

S: Ezt legalább megértem.”

Legújabbban, nagyon kellemes meglepetésemre, ismertté vált Bjørneboe munkája magyar fordításának kézírata, melyet az Írországbán élő, József Attila-díjas író, Kabdebó Tamás készített. Ebből idéztük az előbbi szöveget. Különösképpen Mécs Károly a Nemzet Művésze, Réthelyi Miklós anatómus professzor és Vidnyánszky Attila főigazgató erőfeszítéseinek köszönhetően sor került a norvég Semmelweis-dráma bemutatására a Magyar Nemzeti Színház „Gobbi Hilda” termében néhány hónappal ezelőtt, 2017. október 9-én, nagy sikerrel. Telt ház előtt, lenyűgöző erővel, Fehér Tibor „Jászai Mari-díjas” ifjú színész alakította a főszerepet, Mécs Károly pedig Klein professzor szerepét a „Semmelweis” premieren (8. ábra).

8. ábra. Kabdebó Tamás író, műfordító, Réthelyi Miklós – professzor, korábbi miniszter, Mécs Károly – színész, Klein professzor szerepében, Vidnyánszky Attila - főigazgató, Fehér Tibor – színész, Semmelweis-t alakította, és a Budapesti Nemzeti Színház épülete.

Reméljük, a bemutatónak lesz folytatása ez évben, s ez is hozzájárul, hogy széles körben, kétkedés nélkül elfogadást nyerjen a halhatatlan magyar Semmelweis Ignác életműve, mint az intellektuális világörökség szignifikáns része.

Örömmel, büszkeséggel és elismeréssel nyugtázzuk, hogy az UNESCO 1965-öt, legújabbán pedig 2015-öt világszerte megünneplésre méltó „Semmelweis Emlékév”-nek deklaráta.

A 2018-as esztendő – egyetemünk kezdeményezésére - a Magyar Kormány nyilvánította „Semmelweis Emlékévvé” Áder János köztársasági elnök fővédnöksége mellett.

Referenciák:

Slaughter FG. *Immortal Magyar. Semmelweis, Conqueror of Childbed Fever*. Henry Schuman Publ. 1950, 1961.

Review: Donáth T. *Immortal Magyar*. *Orvosegyetem* 44/9: 8, 2000.

Monos E. *Semmelweis – Norvégiából*. *Orvosegyetem* 44/4: 9, 2000.

Monos E. *Semmelweis a modern színházművészetben (a hallhatatlan magyar orvosról szóló norvég dráma „felfedezése”)*. *MediArt* 2011/4: 22-24, 2011.

Monos E, Hänninen O. *Nagysikerű norvég dráma Semmelweisről – egy véletlen „felfedezés”*. *Jens Bjørneboe: Semmelweis*. In: “Semmelweis Ignác emlékezetére - 150 évvel halála után” (Monos E, főszerk.), Semmelweis Kiadó, Budapest, 2015. ISBN 978-963-331-353-4

Monos E. *Jens Bjørneboe: Semmelweis (Norvég dráma Semmelweisről – Egy véletlen felfedezés története*. *Tekintet* 2015/6, pp. 108-115.

Monos E, Faragó M, Hänninen O. *Semmelweis ja Suomi*. Hippokrates 19: 43-56, 2002. Finn nyelven.

Hänninen O, Faragó M, Monos E. Semmelweis' discovery and its Finnish follow-up.

Acta Physiol. Hung. 90/2: 83-95, 2003.

Idem : Comm. de Hist. Artis Med. 194-195: 21-28, 2006.

Hänninen O, Monos E. Semmelweis' Finnish connections: promotion of obstetrics and general hospital hygiene. Proceedings I. of the 40th International Congress on the History of Medicine, August 26-30, 2006, Budapest – Hungary. Pp. 283-286.

Monos E, Hänninen O. A highly successful Norwegian drama about Semmelweis – an accidental “discovery”. Jens Bjørneboe: Semmelweis. In: “In memory of Ignatius Semmelweis - 150 years after his death” (Monos, E, Editor-in-Chief), Semmelweis Publishing Haus, Budapest, 2015. ISBN 978-963-331-353-4